

Експертиза творів, створених ШІ: питання розмежування охороноздатних та неоригінальних об'єктів на досвіді західних експертів

Михайло Калініченко

кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології, Рівненський державний гуманітарний університет Міністерства освіти і науки України, м. Рівне, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5275-4715>, e-mail: kalina.ua1980@gmail.com

Іван Струк

старший судовий експерт лабораторії досліджень об'єктів інформаційних технологій та інтелектуальної власності, Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3297-4655>, e-mail: 2020struk@gmail.com

Юрій Харабуга

старший науковий співробітник лабораторії досліджень об'єктів інформаційних технологій та інтелектуальної власності, Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3966-5117>, e-mail: yuharab@gmail.com

Розглянуто проблему правового статусу творів, створених із застосуванням штучного інтелекту (AI-generated content), у контексті судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності. Проаналізовано традиційні критерії охороноздатності творів: оригінальність та наявність творчого внеску людини — й окреслено труднощі їх застосування до результатів, отриманих автоматичною генерацією. Окрему увагу приділено завданням судової експертизи: визначення ролі людини у створенні твору, визначення ступеня оригінальності, розмежування охороноздатних та неоригінальних об'єктів, а також виявлення можливих запозичень. Зазначено ключові виклики, зокрема проблему ідентифікації авторства, аналіз промптів та метаданих, а також відсутність уніфікованих міжнародних підходів. Обґрунтовано необхідність розроблення методичних рекомендацій для експертів, а також перспективи законодавчого закріплення sui generis-прав для комп'ютерно згенерованих об'єктів.

Ключові слова: штучний інтелект; авторське право; експертиза; оригінальність; охороноздатність; неоригінальні об'єкти; sui generis; інтелектуальна власність; судова практика; творчий внесок.

Expert Examination of AI-generated Works: Issues of Distinguishing Protectable and Non-original Objects Based on Western Experts' Experience

Mykhailo Kalinichenko, Ivan Struk, Yurii Kharabuha

The article addresses the problem of the legal status of works created with the use of artificial intelligence (AI-generated content) in the context of forensic examination of intellectual property objects. Traditional criteria of copyright protection—originality and the presence of human creative contribution—are analyzed, and the difficulties of applying them

to automatically generated results are outlined. Particular attention is paid to the tasks of forensic examination: establishing the role of a human in the creation of a work, determining the degree of originality, distinguishing between protectable and non-original objects, as well as detecting possible borrowings. Key challenges are identified, including the problem of authorship identification, analysis of prompts and metadata, and the lack of unified international approaches. The article substantiates the need for the development of methodological guidelines for experts and highlights the prospects of legislative recognition of sui generis rights for computer-generated objects.

Keywords: *artificial intelligence; copyright; expertise; originality; protectability; non-original objects; sui generis; intellectual property; judicial practice; creative contribution.*

Штучний інтелект (далі — ШІ) стрімко змінює ландшафт креативних індустрій. Якщо ще кілька років тому його застосування обмежувалося автоматизованими перекладами або генерацією стандартних шаблонів, то сьогодні системи на кшталт *ChatGPT*, *Sora* або *Midjourney* здатні створювати тексти, музичні твори, зображення та навіть складні аудіовізуальні проекти. Це породжує низку правових питань: чи є такі результати об'єктами авторського права, чи підлягають вони правовій охороні, як експерти мають визначати їхню оригінальність?

В Україні основним критерієм охороноздатності твору є його оригінальність та наявність творчого внеску автора. Однак роботи, створені ШІ, ставлять під сумнів саму категорію «авторства», адже алгоритми не є суб'єктами права. Відповідно, питання розмежування охороноздатних і неоригінальних об'єктів набуває ключового значення в експертній практиці.

Класичне авторське право ґрунтується на трьох засадах:

- 1) *людина-автор* — лише фізична особа може бути автором твору;
- 2) *оригінальність* — твір має відображати індивідуальність

автора, а не бути механічною копією чи компіляцією;

- 3) *форма вираження* — охороняється не ідея, а конкретна форма її втілення.

У міжнародному праві ці підходи закріплені в Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів. У національному праві України вони відтворені у профільному законі. У практиці Європейського Союзу Суд ЄС неодноразово підкреслював, що для набуття охорони необхідна «*власна інтелектуальна творчість автора*» (наприклад, рішення у справі *Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*). Аналогічний підхід простежується у США: у 2023 році Бюро з авторських прав (*US Copyright Office*) відмовило в реєстрації зображень, згенерованих *Midjourney*, підкресливши, що без людського втручання твір не може вважатися охоронюваним.

Роботи, створені ШІ, можуть мати різну природу та відрізнятися за ступенем участі людини у творчому процесі:

- *повна автоматична генерація*. У такому разі користувач обмежується введенням короткої текстової інструкції

(промпта), а система видає готовий результат без будь-яких подальших змін з боку людини. Утручання суб'єкта зводиться лише до технічного запуску алгоритму. Відсутність індивідуального творчого вибору означає, що отриманий продукт не може визнаватися оригінальним твором, а отже — не підлягає правовій охороні як об'єкт авторського права. Подібні результати швидше можна сприймати як технічно згенеровані дані, що не мають правового статусу;

- *змішана форма*. Цей варіант передбачає, що користувач не лише запускає процес генерації, а й активно вибирає поміж запропонованих варіантів, редагує їх, комбінує окремі елементи, видаляє або додає нові частини. Отже, у творі з'являється елемент людського вибору та індивідуалізації результату. Завдання експерта полягає у визначенні, чи був цей внесок достатнім для визнання твору оригінальним. Якщо доведено, що людина здійснила не механічні, а творчі дії, такий об'єкт може отримати правову охорону;
- *творче застосування інструментів ШІ*. У такому разі алгоритм функціонує подібно до пензля або фотоапарата як допоміжний інструмент, за допомогою якого автор реалізує власний задум. Людина формує концепцію, добирає матеріали, визначає стилістику та

кінцевий результат, застосовуючи ШІ лише як засіб технічної реалізації. Тут очевидне домінування людського чинника, тож імовірність охороноздатності твору значно вища.

Отже, головна проблема полягає у визначенні частки «людського творчого внеску». У разі повної автоматичної генерації він відсутній, що зумовлює віднесення продукту до неоригінальних об'єктів. Натомість у змішаній формі та за умови творчого застосування інструментів ШІ існує потенціал для надання правової охорони, але лише за умови, що експерт може визначити й довести індивідуальний характер дій людини, які вплинули на кінцевий результат. У США вже існує низка резонансних справ. Зокрема, у 2022 році суд у справі *Thaler v. Perlmutter* підтвердив, що машина не може бути автором твору. Водночас Бюро з авторських прав дозволяє реєструвати твори, де ШІ застосовано як інструмент, але авторство заявлене на людину, яка здійснила істотне редагування [1].

Судова експертиза у справах, пов'язаних із *AI-generated content*, має розв'язувати кілька ключових завдань:

- визначення ролі людини у створенні твору (чи був творчий відбір, чи лише технічний запуск алгоритму);
- визначення ступеня оригінальності твору: чи містить він унікальні елементи, що не є простим відтворенням даних, на яких навчено модель.

Розмежування об'єктів передбачає запровадження таких категорій:

- охороноздатні твори;
- неоригінальні об'єкти (результати суто технічної генерації);
- об'єкти *sui generis* (наприклад, бази даних, які охороняють 25 років відповідно до спеціальних норм).

Основною має стати й перевірка на запозичення: чи не є твір похідним від наявних охоронюваних робіт (питання плагіату та компіляцій).

Методика експертизи потребує адаптації: від традиційного аналізу тексту або зображення експерти переходять до оцінювання процесу створення: які дії вчинила людина, а які автоматично здійснила програма.

Однією з головних проблем є відсутність прямого зв'язку між конкретною фізичною особою та твором, який генерує ШІ. У класичному розумінні автор — це людина, чиї індивідуальність і креативність відображені у творі. Проте у разі повної або часткової автоматичної генерації виникає питання: чиїм результатом є твір — алгоритму, який виконує математичні операції, чи користувача, який лише задає промпт? Відсутність однозначної відповіді змушує експерта аналізувати процес створення твору не лише на рівні кінцевого результату, а й з огляду на обсяг та характер участі людини [2].

Для обґрунтування висновків експерти все частіше стикаються з необхідністю вивчати не тільки твір, а й технічну інформацію, пов'язану з його створенням. Ідеться про аналізування введених промптів, історії редагувань, метаданих файлів, логів програмного забезпечення. Усе

це може свідчити про наявність або відсутність творчого внеску людини. Водночас не завжди можна отримати ці дані, що створює серйозні процесуальні та методичні труднощі.

Сучасні генеративні моделі здатні створювати сотні або навіть тисячі варіацій одного зображення чи тексту за лічені хвилини. Це породжує феномен «інформаційного перенасичення» і значно ускладнює ідентифікацію творів, виявлення плагіату або визначення унікальності результату. Для експертів це означає потребу в нових інструментах та методиках аналізу великих масивів даних, зокрема із застосуванням самих алгоритмів ШІ для пошуку збігів [3].

Відсутність гармонізованих підходів до охорони *AI-generated content* створює у різних юрисдикціях додаткову правову невизначеність. У ЄС переважає вимога людського творчого внеску; у США судова практика й адміністративні органи також послідовно заперечують можливість визнання ШІ автором; в Україні питання лишається відкритим через відсутність спеціальних норм. Для експерта це означає, що його висновки можуть мати різну вагу залежно від того, у якій правовій системі розглядається справа, і що потрібно орієнтуватися як на національне законодавство, так і на тенденції міжнародної практики [1].

Перспективи розвитку цього напрямку в Україні залежать від кількох чинників. Удосконалення законодавства України: можлива імплементація окремих положень щодо контенту, створеного ШІ, або введення категорії «комп'ютерно згенерованих об'єктів»

із *sui generis*-охороною (аналогічно базам даних). Методичні рекомендації для судових експертів: розроблення критеріїв оцінювання людського творчого внеску у використання ШІ. Судова практика: очікується поява перших справ в Україні, які визначатимуть підхід до *AI-generated content*. Міжнародна координація: потенційне вироблення єдиних підходів у межах ЄС, ВОІВ та інших міжнародних інституцій.

Отже, розмежування охороноздатних та неоригінальних об'єктів, створених ШІ, є одним з найактуальніших викликів для судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. Сьогодні домінує підхід, за яким правова охорона можлива лише за умови істотного творчого внеску людини. У майбутньому розвиток практики

й законодавства може призвести до появи окремої категорії *sui generis* для комп'ютерно-згенерованих об'єктів, проте ключовим залишиться завдання експерта довести або спростувати оригінальність і творчий характер результату.

Перелік джерел посилання

1. Artificial Intelligence Act: EU Regulation on AI. European Union : web. URL: <https://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 16.09.2025).
2. Bridy A. The Evolution of Authorship: Artificial Intelligence and Copyright Law. *Stanford Technology Law Review*. 2020. Vol. 23. № 2. Pp. 123—156.
3. Gervais D. J. The Machine as Author. *Iowa Law Review*. 2019. Vol. 105. № 5. Pp. 2053—2106. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3359524 (дата звернення: 16.09.2025).